

Милица Ж. Јакшић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Студенткиња докторских студија
milica_j@live.com

УДК: 821.163.41.09
821.163.41.09-31
DOI: 10.19090/ZJK.2021.43-56
оригинални научни рад

УТИЦАЈ ПОРОДИЦЕ НА СТВАРАЛАШТВО ДАВИДА АЛБАХАРИЈА (РОМАНИ „ЦИНК“ И „МАМАЦ“)¹

САЖЕТАК: У овом раду бавићемо се утицајем породице на стваралаштво Давида Албахарија. Анализом два романа овога писца, показаћемо колики утицај имају родитељи на своју децу. Давид Албахари је писац чије стваралаштво је обележено потрагом за идентитетом. Као кључни део те потраге издваја се његово јеврејско порекло. Његови родитељи, који су преживели страхоте Другог светског рата, саставни су део тог идентитета. О своме оцу Давид Албахари пише по обиму кратак роман „Цинк“, где, мешањем снова и јаве, покушава да објасни њихов однос. Роман Мамац“ је роман о мајци, њеном сећању на прошлост, али и ту ишчитавамо пишчев однос према родитељу.

Кључне речи: утицај, породица, порекло, идентитет, родитељи

1. УВОД

У овом раду бавићемо се романима Давида Албахарија који су посвећени његовим родитељима. Читаво његово стваралаштво обележено је потрагом за идентитетом. Кроз своја дела писац покушава да пронађе себе и своје место на свету. Унутрашња потреба човекова да се разазна сопствено биће кључни је сегмент анализе романа „Цинк“ и „Мамац“ Давида Албахарија. Свако од нас, пре свега, одређен је пореклом. Порекло писца води нас у таму Холокауста, до несрећних судбина његових родитеља и до утицаја који на њега оставља чињеница да је Јеврејин и да у себи, хтео то или не, носи патње свог народа.

¹ Рад је проистекао из рада „Утицај породице на стваралаштво Давида Албахарија“, насталог на курсу Породична педагогија, на докторским студијама студијског програма Методика наставе, Филозофски факултет Нови Сад, 2019. године.

Припадност јеврејској вери детерминисала је већи део Албахаријевог стваралаштва. Проблеме које има са оцем, са мајком, са самим собом – објашњава и решава помоћу вере. Романи у којим казује приче о својим родитељима прожети су цитатима из Библије и Талмуда. Митове и предања из верских књига Албахари уклапа у стварносни контекст приче о оцу и мајци и коментарише их без устручавања. Породична тематика, јеврејски обичаји, сегменти религиозних текстова преплићу се и надовезују у двама наведеним романима.

Роман „Цинк“ невеликог је обима, доноси причу која није завршена. Приповедач прича две приче које се преплићу, а обе су фрагментарне. Помоћу оне о смрти оца приповедач заправо жели да исприча своју причу (жели да напише роман). Ипак, ниједна од прича нема крај. Та чињеница и открива основну одлику постмодернистичких писаца, па и Албахарија – сумњу. Писац сумња у целовитост приче, у могућност (моћ) језика, у речи, у истину. Током романа приповедач је и несвестан утицаја који је смрт оца имала на њега. Ипак, то се ишчитава кроз крхотине приче романа.

„Мамац“ нам доноси причу о животу пишчеве мајке. Албахари пише роман неколико година након мајчине смрти. Служи се оним што је остало иза мајке – аудио-запис, писма. Као да писац жели да нам покаже да има доказ о постојању своје мајке, о њеном животу, њеној патњи и њеној снази.

„Пишући о породици, он пише о свом јеврејском пореклу, страдања својих родитеља повезује са трагичном прошлошћу Јевреја, а нови почети тако постају слика прошлости која се понавља. Такође, пишући причу свог живота, поједине догађаје реконструише на основу искуства, а догађај који је једном прошао кроз његову свест и постао сећање, у романима се претвара у фикцију“ (Драшко 2019: 42).

Утицај родитеља на дете свакако је велик и немерљив. Албахари у својим делима породичне тематике указује на значај и улогу родитеља у животу сваког појединца, али и на значај порекла.

2. ДАВИД АЛБАХАРИ

Давид Албахари, преводилац и вишеструко награђивани писац, своје прво дело написао је 1973. године. Збирком прича „Породично време“ започиње свој књижевни живот уводећи читаоце у тематiku којој ће посветити већи број својих дела. Поред теме којом ћемо се бавити у овом раду, морамо издвојити још једну особину Албахаријевог писања – његову

сажетост. За писца је сажетост начин да сачува језик од трошења и због тога анализа његових дела захтева другачији приступ. Анализирајући оно што је писац написао, неминовно долазимо до оног што је прећутно, што се ишчитава из нереченог.

Седамдесетих година прошлог века доминирала је стварносна проза која доноси слике периферије и аутсајдера, а Албахари се јавља делом потпуно другачије тематике. Уводи тему породице у тадашњу књижевност, ликове који су заиста постојали и догађаје који су се заиста десили. У разговору са Михајлом Пантићем насловљеном *Уметник је изгнаник*, Албахари говори о овој теми и каже: „Пишући о породици, моделираној на елементима моје стварне породице, заправо сам откривао праву историју мојих родитеља и предака“ (<http://www.davidalbahari.com/umetnik.html>).

Дела породичних тема Албахари темељи на својим сећањима и на писмима која је пронашао након мајчине смрти. Његови отац и мајка су живели поштујући прошлост и без тајни. Отац му је био сефардски Јеврејин, рођен у Смедереву, а одрастао на Дорћолу. Студирао је медицину у Загребу и радио као доктор у Нишу. Албахаријева мајка рођена је у Босни, а до рата је живела у Загребу. Обоје су имали супружнике и живели у срећним браковима. Тада се десило Други светски рат, Холокауст. Отац је одведен у логор као војни лекар, док су му жена, деца и сва ближа родбина стрељани. Мајка је, са своја два сина, успела да преживи рат. Ипак, синови јој страдају у железничкој несрећи.

После тога, у Београду, срела се са мојим оцем (који тада није био мој отац) и одлучили су да наставе заједно, да истрају упркос трагедији и успоменама, али у потпуном поштовању и трагедије и успомена (<http://www.davidalbahari.com/umetnik.html>).

Породична прича коју је Албахари добро знао уткана је у његово стваралаштво. И поред тога што није доживео страхоте Холокауста, оне чине неодвојив део његове личности јер су садржане у његовом пореклу. Прича је расла у њему и тражила начин да буде испричана. Сећања о оцу уткала су се у роман „Цинк“. Део те породичне приче Албахари је ишчитао у писмима његове мајке, које је добила од свог првог мужа, из логора. Писма су, сестра и он, пронашли и „пажљиво растворили и почели да читамо“ (Албахари, 2004, стр. 101). Након неколико година Албахари је искористио садржину тих писама у роману „Мамац“, који је посветио својој мајци.

Има их шест. Писана су графитном оловком, латиницом, на папирима разних врста и величина. Вишеструко су испресавијана, вероватно још када су – на мени непознат начин – слата из логора у којем се први муж моје мајке тада налазио (Албахари, 2004, стр. 102).

Срж Абахаријевих дела породичне тематике, поред многобројних прича, јесу управо романи „Цинк“ и „Мамац“. Они нису то само зато што је форма романа повлашћена књижевна врста нашега времена, већ због тога што фигуре оца и мајке, којима су посвећени романи, јесу основа породице и немогуће је писати о породици без њиховог помињања.

3. „ЦИНК“

„Цинк“ је први велики роман Давида Албахарија, невелик по обиму, али велик по значају. Користећи кратку, конкретну реченицу, писац дели са нама потресну причу о смрти оца и о покушају да напише роман. Фрагментарним праћењем очевог умирања, њихових разговора, сећања на оца, сећања на очева сећања – приповедач не претендује на тоталитет искуства нити на целовито сећање. Причу о оцу сазнајемо преко снова, при чему се у једном тренутку губи стварна граница између сна и јаве, стварност постаје синоним за будно стање. Основна одлика овог романа јесте сумња: писац сумња у стварност, у сећања, у оца, у себе, у живот и у сам језик. Роман представља причу о причи, продукт дугог пишевог размишљања о односу садржаја, форме и истине према причи.

Цинк је кратки роман написан у фрагментима, према постмодернистичком концепту о распаду „великих прича“. Овом роману, снажно обележеном метафикционалношћу, дилема о немогућности уобличења једне „велике приче“ је иманентна, па се током читавог текста романа главни јунак креће између могућности и немогућности да се жељена прича напише (Аврамовић 2014: 527).

Текст романа се развија на два нивоа – први ниво јесте прича у настајању, прича коју јунак покушава да напише, исписана курзивом; други ниво су фрагменти у којима писац коментарише настанак приче и говори о свом животу и о свом оцу. Тачније, овај роман се састоји од приче и коментара те исте приче. По правилима модернистичке прозе коментари односе превагу и они постају основа романа. На тај начин „Цинк“ постаје роман о оцу, о ком јунак говори подстакнут грижом савести, али и жељом да

разуме смрт. Смрт је тема која је неисцрпна, коју већина писаца покушава да растумачи и разбере, нешто што је непознато, али неизбежно и коначно. У овом роману носилац смрти је отац, тако да писац преко приче о оцу и односу између јунака и оца уводи мотив смрти у дело.

Албахари је у једном од својих интервјуа рекао:

Смрт мога оца за мене је представљала окончање породичне приче, оне стварне и оне која се прелила у моју причу. У ствари, сада помишљам да је „Цинк“ настао у оном парадоксалном осећању истовременог ослобађања и још дубљег заточеништва: што више нема оца, све више осећаш да му неповратно припадеш (<https://www.davidalbahari.com/umetnik.html>).

Роман „Цинк“ почиње реченицом: „Ова књига је требало овако да почне“, чиме писац посредно уводи мотив неодређености у причу. Та прва реченица је толико крхка да делује као да сваког часа може да се распадне у милион делова. Исто тако је и са причом, она је нестабилна, несигурна, сваког часа може да се распадне. Отуда та фрагментарност у роману – произилази из пишевог неповерења у причу. Сумња и у језик (могућност да се прича исприча) и у причу непрестано је присутна.

Наиме, ма колико се трудио да пронађе неки нови начин изражавања, писац је осуђен на употребу језика који се, да би био ефикасан, хиљадама година битно не мења. То може да буде извор стваралачке фрустрације и незадовољства, а један излаз из тога налази се у писању о писању, у којем дилеме језика постају одреднице стила. Ни то, наравно, није крај, јер ако писац нешто треба да избегне, онда је то слепо приањање уз било какву поетичку одредницу. Отуда потреба за непрекидним мењањем код постмодерниста, који у непостојаности виде најчвршћу постојаност, а у несигурности траже највећу сигурност (<https://www.davidalbahari.com/pripovedac.html>).

Таква је Албахаријева прича о оцу – фрагментарна, несигурна, препуна крхотина, сећања која могу да изневере, препуна сумње. Због тога не би требало да будемо зачуђени што роман не доноси целовиту слику оца. Из роман сазнајемо да је приповедачев отац био гинеколог, да је изгубио прву жену и децу у Другом светском рату, да је био низак и пуначак и да је волео да гледа каубојске филмове и дрема на каучу у трпезарији... Причу о оцу, то јест фрагменте приче о оцу, сазнајемо из снова и памћења приповедача.

У самом роману нема описа очевог живота, нема приче о њему, у оном традиционалном смислу. Нарушава се граница између сна и јаве, живота и сећање. Приповедачев отац је Други светски рат провео у официрском логору и након рата живот му је уништен. Постоји у роману једна занимљива реченица у виду пишчевог коментара очевог живота након рата: „Пажљиво је градио свој свет: није могао да приушти себи луксуз да се још једном сруши“ (Албахари 2015: 188).

Прво помињање оца у роману у вези је са сновима и сумњом. Приповедач говори да је отац сањао четири пута од његове смрти – први пут је дремао на каучу, други пут је стајао на вратима, трећи пут је отац био жив, а приповедач мртав, а четврти пут га „није сањао, већ слушао“ (Албахари 2015: 163).

Следећи фрагмент о оцу јесте приказ болничке постеље и голог оца на кревету. Ту слику приповедач доводи у везу са библијском причом о Ноју и његовим синовима. У тој библијској параболи говори се о ауторитету, очевој доминацији и послушности синова. Синови су дужни да поштују оца и чувају његов углед. Своје обавезе није испунио најмлађи син Хам и због издаје отац га је проклео. Албахари се поистовећује са најмлађим сином и, ризикујући проклетство, не улешава очеву смрт зарад књижевне истине. Записујући у роман причу из „Старог завета“, писац жели да се удаљи од патетике живота и трагедије коју представља смрт. По јеврејским веровањима „зобрањено је плакање и гласно изражавање жалости да умирући не би због тога патио“ (Вербер 1993: 106). Тако прича коју жели да исприча добија ауторитет. Борећи се са ауторитетом и након очеве смрти, писац, напослетку, схвата да су отац и он једно, а да је прича та која је самостална и свезнајућа.

Приповедање Давида Албахарија није хронолошко, што може отежати разумевање саме приче. Након слике очевог умирања и присећања на библијски мит, имамо неколико страна о очевом животу у логору и након њега. Те странице личе на биографију, записивање чињеница. Али, писац побраја и веома интимне чињенице – очево јецање у сну, хркање, спавање на леђима... Угледањем на биографско писање, писац жели да укаже на истинитост приче јер – историја нам доноси истину. Ипак, не може да се издвоји из приче, те очев живот посматра објективно.

Приповедач види себе у свом оцу и поред тврдње „никада нећу бити као тај човек“ (Албахари 2015: 194). Синтагма „тај човек“ односи се на оца. Бес који избија из те синтагме јесте бес неприхватања чињенице да смо сви

ми само одраз у огледалу својих родитеља. Такође, та синтагма нас упућује на недостатак блискости између оца и сина, што приповедач покушава да надокнади писањем приче. Ипак, касније га ословљава са „мој отац“. Тада схвата да „...и кад га више није било, осетио сам како из мене извиру сличности. Почео сам да улазим у празан простор, у облику празнине који је он оставио за собом“ (Албахари 2015: 194). „Приповедач се најпре одређује у контрасту са очевим понашањем, тишином, постојаношћу, пожртвованошћу и посвећеношћу другима, да би након његове смрти почео да преузима родитељев идентитет“ (Лазовић 2018: 84). Писац се кроз писање враћа оцу и на тај начин покушава да спозна себе.

Недостатак блискости ишчитавамо и из следећег фрагмента: „Да није било његових напада и болести, не бих га никад привио уз себе“ (Албахари 2015: 199). У овом роману Албахари као да покушава да документује сва своја сећања о оцу и на тај начин га сачува од заборава. Питање је – кога чува од заборава, оца или себе?

Након читања романа „Цинк“ закључујемо да је на писца највећи утисак оставила очева смрт. Причу о том искуству може да исприча само онај који је то искуство и искусио – отац. Међутим, како је он мртав, и писац и читаоци остају ускраћени за ту причу. Остаје само празнина, некадашње присуство и успомене. „Раније или касније: наш живот се претвара у успомене“ (Албахари 2015: 191).

Моменат умирања у роману означен је само једном речју – цинк. То је звук, реч коју је приповедач чуо оне ноћи када му отац умире, али помишља да је очев крик. Схвата шта је чуо шест година касније, када му умире пас. Приповедача то изненађује јер је он мислио „да је смрт тишина, шутња, мук“ (Албахари 2015: 205).

У роману „Цинк“ преплиће се прича коју писац жели да напише, његов одлазак у Канаду, сећање на оца и јеврејска вера. Целокупна прича делује веома нестабилно и неповезано и у томе лежи њена лепота. Сећање на оца и његову смрт остаје урезано у приповедачевом памћењу. На крају писац схвата да: „Увек то чиним: причам о неком другом, а у ствари, причам о себи“ (Албахари 2015: 188). У тој реченици лежи горка истина и неминовност – писац никада не може бити у потпуности објективан. Објективност приповедања је немогућа и стога прича о оцу никада не може бити испричана у целости. Од приче остају само фрагменти и крхотине. „Прави садржај приче, тј. истина живота не може се испричати: прича живота припада живљењу, а не приповедању“ (Јерков 1992: 160–161).

Читањем овог Албахаријевог романа увиђамо колики утицај однос са оцем може имати на дете. Тај однос је често веома компликован, а у овом делу приповедач покушава да га осветли, да га истражи не знајући ни сам куд ће га то одвести. Иако је отац приказан кроз разбацане фрагменте у књизи, његов утицај на стварање целокупне приче је немерљив.

4. „МАМАЦ“

Давид Албахари је роман „Мамац“ написао осам година након романа „Цинк“ и посветио га је својој мајци. Ова два романа могу да се посматрају као два стуба породичног циклуса Албахаријевог.

Настао је, такође, као израз моје жеље да напокон, после романа „Цинк“ у којем сам говорио о оцу, напишем књигу у којој ћу говорити о мајци. Отуда „Мамац“ мора, између осталог, да се чита као одраз „Цинка“ у огледалу приповедања (<https://www.davidalbahari.com/umetnik.html>).

Приповедач, након очеве смрти, одлучује да сними мајчину причу и на тај начин је сачува. Годинама касније покушава да те звучне записе преточи у књигу, што није једноставно. Ипак, поред потешкоћа, постоји у овом роману „мир приповедања, мир приче, делимично и зато што у мајчиној причи нема ничег узвишеног“ (Гвозден 2015: 24).

Судбина мајке Давида Албахарија је специфична. Рођена је у Босни као Српкиња Марија, али 1938. године прелази у јудаизам и добија име Мирјам. Као и његов отац, и мајка губи прву породицу током Другог светског рата. Муж јој је стрељан, а деца су погинула у железничкој несрећи, али „отац се стално освртао, док је мајка ишла напред“ (Албахари, 2015: 64). Мајка има улогу учитеља, борца, она је стабилна и разумна – „бол постоји да би болео, говорила је, ништа се ту не може“ (Албахари 2015: 64).

Овај роман има једну поучну нит. Развија се свест о пролазности и бесмислу егзистенције, али и необична снага у суочавању са губитком и болом. Прича о мајци доноси нам другачију слику и филозофију живота у односу на ону из романа „Цинк“. И ту мајчину филозофију приповедач неуспешно покушава да досегне. Такође, приповедач сумњу (и у себе, и у језик, и у причу) наслеђује од мајке.

Још једна битна карактеристика романа „Мамац“ јесте и фактоцитатност. Албахари у дело уноси цитате из писама мајчиног првог мужа. Та писма њен муж јој је писао из логора, Албахари их је нашао и

објавио у својој књизи есеја „Терети“. Постоји шест сачуваних писама која су писцу послужила као грађа за романе.

„Мамац“ је роман у ком Албахари покушава да исприча мајчину причу. Прича о оцу из романа „Цинк“ на неки начин надовезује се на причу о мајци у роману „Мамац“. Постоји неколико референци које ишчитавамо у оба дела и на тај начин приповедач прави спону између њих. Ликове родитеља Давид Албахари гради по принципу супротности. Најпре говори о оцу и указује на догађаје из „Цинка“, да би у наставку приповедања указао на разлику између родитеља. Веома често у роману „Мамац“ наилазимо на реченице у којима се пореде отац и мајка.

Отац је беснео на свом лежају, бацао постељину и цепао свој веш, док је мајка лежала сасвим мирно, тек би покаткад подигла главу са јастука или руку, као на самом крају. Неко би због тога могао да каже да се отац борио за додатни живот а да се мајка помирила са смрћу; у стварности, дакако, отац је призивао смрт а мајка очајавала због губитка живота (Албахари 2015: 148).

Док је „Цинк“ написан у фрагментима, „Мамац“ је роман написан у једном пасусу. Снимањем мајчине исповести приповедач жели да сачува њену причу, да не буде изгубљена као очева, од које су остали сачувани само делови. Радња романа „Мамац“ започиње тамо где се завршила радња „Цинка“ – приповедач почиње да снима мајчину причу након очеве смрти. Фрагментарном причом о оцу приповедач жели да се поново повеже са њим, да избрише разлике између њихових судбина, али романом о мајци Албахари жели да спречи понављање историје – оно што се десило његовим родитељима сада се дешава њему.

Други светски рат, који су преживели његови родитељи и чије последице су трпели, обележио је њихове животе. Ратни сукоб који је тињао крајем XX века на Балкану приповедач је желео да избегне и преселио се у Канаду. Како се његовим родитељима срушио свет распадом једне монархије, тако се и Албахаријев свет почео рушити распадом његове државе. Распад државе која је обележила његов живот пружа приповедачу прилику да буде слободан, неоптерећен прошлошћу и даје му могућност да сам изабере свој нови идентитет и припадност. Ситуација у којој се нашао писац подсетила га је на мајчину:

Моја мајка се родила уочи распада једне монархије и уочи рађања нове државе, и целог свог живота, можда управо због тога, неће знати

коме доиста припада, што је најтежи облик припадања. Када се њена нова земља, Југославија, распала у Другом светском рату, могла је, као бескућник који није био ничији, да помисли, бар на тренутак, бар у мојој свести, да је напoкoн слoбoднa, јер највиша слoбoдa је кaдa никoмe нe припaдaш (Албaхaри 2015: 70).

Кaо штo је пишчeвa мaјкa пoбeглa из Бoснe, тaкo и oн сaдa бeжи из Југoслaвијe. Цикличнoст истoријe сe испoљaвa, a пишaц је пoтврђујe рeчимa: „И нaши живoти су, у ствaри, сaмo пoнaвљaњa дaвнo или скoрo oкoнчaних живoтa, јeднoличнo крeтaњe oд случajнoг пoчeткa дo нeжeљeнoг крaјa“ (Албaхaри 1996: 211–212). „Пoдудaрaју сe и припoвeдaчeв oсeћaj рaстaкaњa идентитeтa нaкoн дoлaскa у Кaнaдy и мaјчин дoживљaj сeбe пo дoсeљaвaњу у Зeмун“ (Лaзoвић 2018: 107).

Припoвeдaч је прeслушaо снимкe мaјчинe причe двe гoдинe нaкoн њeнe смрти и тo је врeмe кaдa нaстajе рoмaн „Мaмaц“. Трaкe нaслoвљeнe „Мaјкa: живoт“ прeдстaвљajу пoтeнцијaлнy књигу, кoју ћe нaписaти сaм припoвeдaч, иaкo је пoкyшaо дa привoли свoг пријaтeљa из Кaнaдe Дoнaлдa дa тo уради. Ти снимци зa пишцa прeдстaвљajу тeрeт, тeрeт кoји гa притискa дa нaпишe причу и кoг жeли дa сe oслoбoди пишaњeм. Oсeћa дa, нaкoн мaјчинe смрти, њeн глaс „припaдa сaмo мeни, нa oнaj интимaн нaчин нa кoји нaм, нa пример, припaдa пoсeтa грoбу вoљeнe oсoбe“ (Албaхaри 2015: 60).

Кaдa је глaвни јунак „Мaмцa“ зaвршиo причу и пoслaо је свoм пријaтeљу Дoнaлдy, пoнoвo сe oкyрaжиo дa пyсти снимкe и чyје мaјчин глaс. Тo је учиниo смaтрaјући дa би мaјкa пoдржaлa њeгoвy oдлyкy o oдлaску, пишaњу нa нeмaтeрњeм језикy и свeснoм удaљaвaњу oд прoшлoсти јер „oтaц сe стaлнo oсвртao, дoк је мaјкa ишлa нaпрeд“ (Албaхaри 2015: 64). Мaјчинa причa дaвaлa је припoвeдaчy вeтaр у лeђa и уклaњaлa грижy сaвeсти кoју је oсeћao збoг нaпyштaњa свoјe зeмљe и језикa. Пoкyшaj припoвeдaчa дa ствaрa нa нoвoм језикy бeзyспeшaн је. Тoликo жeљeни прeoбрaжaj и ствaрaњe нoвoг идентитeтa сe нe oствaрyјy. Припoвeдaчy пoстajе јaснo дa пoтпyни рaскид сa прoшлoшћy није мoгућ и дa је нoви пoчeтaк илyзијa. Чaк и лик мaјкe тo пoтврђујe, oнa је нoвy пoрoдицy и нoв живoт грaдилa нa тeмeљимa кoје је изгрaдилa њeнa пaтњa и њeни гyбици.

Мaјкa је у рoмaнy „Мaмaц“ прикaзaнa кaо изyзeтнo чврстa и истрajнa. Нaкoн Дрyгoг свeстскoг рaтa, гyбиткa првoг мyжa и двoјe дeцe, успeлa је дa нaстaви свoј живoт и пoчнe из пoчeткa. Прикaзaнa је кaо изyзeтнo aутoритaтивaн и бoрбeн лик: „oнa је вyклa, пoтeзaлa, чyпaлa сe из свaкoг глибa“ (Албaхaри 2015: 64).

Битан сегмент мајчиног живота и идентиета свакако је јеврејска вера, које није хтела да се одрекне ни у најтежим тренуцима. Занимљива је чињеница да мајка није рођена као Јеврејка, она је ту веру свесно одабрала и чврсто је се држала. Иако се у неким моментима приповедач поистовећује са мајком, вера није оно што је кључно у његовом идентитету. Оно што дефинише приповедача јесте оно од чега током целог романа покушава да побегне – језик. Када на крају романа од Доналда добија свој рукопис сав ишаран и исправљен, схвата да све може променити, али језик на ком пише – не. Мајка није желела да промени своју веру, а приповедач не може да промени свој језик.

Причу о оцу у роману „Цинк“ приповедач не може да исприча, фрагментарна је, базирана на сећању, док причу о мајци у „Мамцу“ може и мора да исприча. Херметичност, једна од карактеристика прозе Давида Албахарија, у великој мери је присутна у „Цинку“. У „Мамцу“ је та карактеристика мање уочљива. Ова појава објашњава се пишчевим развојем, на научном плану, али и поистовећивањем приповедача и мајке, на личном плану.

Након анализе романа „Мамац“ закључујемо да је приповедачев однос са мајком био приснији него однос са оцем, због сличности коју проналази са мајком. Лик мајке прераста у нешто много више – пишчеву потрагу за идентитетом, проналажењем себе. Однос са мајком наводи приповедача на размишљање о животу, о сумњи, о самотражењу. Претакање звука са снимка у прозу помогло је приповедачу да прихвати себе. Утицај који је мајка имала на приповедача је велик, њене речи и ставови наводе га на размишљање.

5. ЗАКЉУЧАК

Давид Албахари је постмодернистички писац који сматра да су све књиге већ написане и да су садашња дела коментари на она већ постојећа. Сматра да „постоји само једна прича која може да се исприча. Све остало су само покушаји да се до ње доспе“ (Албахари 2015: 196). У роману „Цинк“ писац покушава да исприча причу о оцу, о очевој смрти, о сумњи, о покушају да напише књигу. Све те теме исплеле су се у једно дело. Албахари каже: „писање је понављање“ (Албахари 2015: 199). Стога у његовим делима имамо стална подсећања на дела светске књижевне баштине, било да су та подсећања јасна било у алузијама. У роману „Мамац“ пише причу о мајци која нам делује стабилније него она о оцу, због начина писања. Сваки пишчев поступак током писања дела има свој разлог. На основу начина на који су написани ови романи закључујемо да је пишчев однос са оцем био комплекснији него однос са мајком.

Приповедач Мамца верује да ће се оживљавањем и разумевањем прошлости приближити родитељима. Уверење да појединац најмање зна о онима који су му најближи, до којег долази после очеве смрти, потврђује дванаест година касније након што мајка умре. Слушајући јунакињину исповест, открива да је доживљај стварности непоновљив, те да његова потреба за интимношћу не може да буде задовољена (Лазовић 2018: 109).

У стваралачком опусу Давида Албахарија постоји више дела породичне тематике. Осим два већ поменута романа о оцу и мајци, имамо и збирку приповедака „Породично време“ (1973), као и романе новијег датума „Брат“ (2008), „Ћерка“ (2010) и „Данас је среда“ (2017). У овом раду задржали смо се на анализи романа „Цинк“ и „Мамац“ јер је циљ рада био приказивање односа родитеља и детета (у нашем случају сина).

Схватили смо, након тумачења романа, да је утицај родитеља на стваралаштво Давида Албахарија био изузетан. У термин *родитељи* не улазе само личности оца и мајке, већ и њихов живот, губици, вера. Пишући о својим родитељима, Албахари, у ствари, пише о себи. Ту мисао понавља у оба дела. Самоспознаја је једна од кључних особина прозе Давида Албахарија, а родитељи му помажу у тој потрази.

Моје књиге говоре о мојим боловима и радостима, о мојим настојањима да схватим свет, да се снађем у лавиринту свести, да откријем структуру језика, да на тренутак будем неко други или управо онај који јесам, и – гледано из те перспективе – чине ме срећним (<http://www.davidalbahari.com/umetnik.html>).

ИЗВОРИ

Албахари, Давид. 2015. *Цинк*. Београд: Чаробна књига.
Албахари, Давид. 2015. *Мамац*. Београд: Чаробна књига.

ЛИТЕРАТУРА

Аврамовић, Марко. 2014. *Књиге огледала: „Цинк“ и „Мамац“ Давида Албахарија*. Београд: Институт за књижевност и уметност.
Албахари, Давид. 1996. *Породично време*. Београд: Народна књига.
Албахари, Давид. 2004. *Терет*. Београд: Форум писаца.

- Вербер, Еуген. 1993. *Увод у јеврејску веру*. Београд. Савез јеврејских општина Југославије.
- Гвозден, Владимир. 2015. „Романописичева опклада“. У: Давид Албахари, *Мамац*. Београд: Чаробна књига.
- Драшко, Анђела. 2019. *Аутобиографски дискурс у делима „Цинк“, „Мамац“ и „Снежни човек“ Давида Албахарија*. Нови Сад. Филозофски факултет.
- Јерков, Александар. 1992. *Нова текстуалност*. Подгорица: Октоих, Никшић: Унирекс.
- Лазовић, Милица. 2018. *Метапроза у романима Давида Албахарија*. Интернетски извор: <https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/id/32593/Disertacija.pdf>
- Пантић, Михајло. „Уметник је изгнаник“. Интернетски извор: <http://www.davidalbahari.com/umetnik.html> (25. 12. 2018)
- Спасић, Гордана. „Криза језика или приповедач – господар приче“. Интернетски извор: <https://www.davidalbahari.com/pripovedac.html> (20. 12. 2018)

Milica Ž. Jakšić

THE INFLUENCE OF THE FAMILY ON THE WORK OF DAVID ALBAHARI
(NOVELS „ZINC” AND „BAIT”)

Summary

In this paper, we will deal with the influence of the family on the work of David Albahari. By analyzing two novels by this author, we will show how much influence parents have on their children. David Albahari is a writer whose work is marked by the search for identity. His Jewish origin stands out as a key part of that search. Parents, who survived the horrors of World War II, are an integral part of that identity. David Albahari writes a short novel about his father, "Zinc", where, by mixing dreams and reality, he tries to explain their relationship. In the novel "Zinc", Albahari tries to tell a story about his father, about his father's death, about doubt, about trying to write a book. The novel "Bait" is a novel about the mother, her memory of the past, and here we can read the writer's relationship with his parent. We realized, after interpreting the novels, that the influence of parents on the work of David Albahari was exceptional. The term *parents* includes not only the personalities of the father and mother, but also their life, losses, faith. Writing about his parents, Albahari, in fact, writes about himself. Self-awareness is one of the key features of David Albahari's prose, and lives of his parents help him in that quest.

Key words: influence, family, origin, identity, parents